

Francesco Petrarca — I. Čampa | Zmagoslavje smrti

Ta ljubka in mlada žena, polna slave,
ki danes je gol duh, ščepec prsti,
nekdaj pa vzvišen lik kreposti prave,

prišla je iz boja z lovorjem časti,
vesela, da je zmagala sovraga,
ki ljudski rod z lokavostjo pesti.

Orožje drugo ne, le duša blaga
in lep obraz, boječ in sramežljiv,
pa modri govor — to je njena zmaga.

Se zdelo je, kot nov bi čudež bil,
ker Amorju je strla lok, puščice,
ki mnog je umrl od njih, mnog trpel živ.

In lepa žena, izbrane z njo družice
gredoč od zmage divne v krog ubran
so se porazvrstile žarkolice.

V številu skromne: redkim slave dan
je svit: vendar je vsaka zaslužila,
da jo slavita pesem in roman.

Njen prapor ta podoba je krasila:
v zelenem polju snežen hermelin
z ogrlico iz topázov in zlatila.

Korak ji ni bil zemski, prej z višin
božanskih, prav tako besede njene.
Blagruj se, kdor si take usode sin!

Kot zvezde, k soncu v krog zvrščene,
ki jim ne jemlje svita, jih krasi,
bile so druge, s cvetjem okrašene.

Ker srčna nežnost vredna je časti,
se je pomikal v radostni vedrini
ta trop; kar prapor mrk in črn oči

mi vzro, z njim neko žéno, vso v črnini.
In z jezo, ki podobne ni bilo
še za Gigantov v flegrski dolini,

se dvigne in de: »Ti, žena, ki tako
ti z mladim krasom lice je posuto
in še ne veš, kdaj dnevi ti steko

se, tista sem, ki me prerano, kruto
nazivaš ti ter rod, ki gluh, brljav
pred mrakom se v noči zavija kuto.

Trojancev, Grkov rodu pot končal
je in slednjič še krdelom rimske čudi
moj meč, ki vedno bodel je, sekljal.

Pod njim barbari padali so tudi
in strla sem nešteto praznih sanj,
če kdaj sem ga zadrla v mlade grudi.

Zdaj na življenje vaše, ki bi zanj
vse dale, merim pot, ko ni priliti
utegnila usoda še grenkosti vanj.«

»Do teh moči nobene nimaš niti
do mene vse, le do mesa tegà,«
dé ta, ki ji podobne ni dobiti.

»Saj bi nekomu vir boli bila,
ker z mano blagor njega pal bi tudi,
a jaz bi blažena s teboj odšla.«

Kot ta, ki rāzlog nov se mu ponudi,
zagleda, česar sprva ni dojel,
in zdaj temù se zaprepaščen čudi,

bila je okrutnica; ko pa minil
je hip: »Poznam jih,« je spregovorila,
»in vem, kedaj jih je moj zob zatél.«

Potem je v govoru bilà bolj mila:
»Res, ti, ki vodiš te krasote krog,
še nisi strupa mojega čutila.

A če povem ti svoj nasvet, ki strog
ukaz bi bil lahko, da je najbolje
ogniti se starosti, nje nadlog,

bi čast, ki je storiti nimam volje
drugod, skazala ti: da greš od tod,
ne da bi vedela, kaj strah in bol je.«

»Tako, kot bo določil mi Gospod,
ki sam z neba vsemirje vlada, vodi,
naj grem za drugimi poslednjo pot.«

To rekla je, ko vzrl sem, da od povsodi
z mrličí napolnjuje se ravan,
ki jih pero nobeno ne presodi.

Od Kine in Indije na špansko stran
je polnil plan, obrobjeno s slemeni,
ta silni trop, skoz tek vekov nabran.

Z maziljenci posvetnimi cerkveni,
ki jim je znan nekda bil sreče slad,
bili zdaj tu so z golimi rameni.

Kje zdaj časti so, kaj je njihov sad,
kje žezla, kje zlato, dragulji v kroni
in kje so mitre, kje oblačil škrlat?

O ubog, kdor v mislih na posvetnost toni!
(A kdo ni tak?) In prav se mu godi,
če goljufan na koncu koncev kloni.

O slepci, kaj so zdaj naponi vsi?
Saj ste v pramater zêmljo se vrnili
in vaše ime se komaj še sledi.

Ne vem, če od tisočeri del storili
ste kaj, kar ne bilo bi prazna stvar.
Kdor to razumeš, k molku se ne sili!

Kaj to, če tujih si zemljá vladar
in ti tlačani narod, ki že v rodi
so mu samo nakane v tvojo kvar?

Brž ko pri kraju divji so pohodi
in si s krvjo zavzel zemljo, zaklad,
vse rajši bi živel ob kruhu in vodi

in démante za steklo menjal rad.
Pa vsa ta stvar predaleč me zavaja:
čas je, da grem spet prvo opisovat.

Da zadnji hipi so prišli, sem skraja
dejal, za te mladosti dične soj
in z njo korak, ki vsem trepet zadaja.

Ob njej se zbral je še krepostni sloj
žená, ki žive videle bi rade,
če groze prost lahko je smrtni boj.

Samo zato so krasotice mlade
prišle, da o koncu izvedele bi kaj,
ki se do vseh enkrat samo prikrade.

Ljubezen družila jih z njo je in kraj. —
Kar smrt en las, zlato žareč spulila
z glavé te plavolaske je tedaj.

S tem naš najlepši cvet si je izvolila,
pa ne iz sovraštva, le zato, da vsem
bi dokazala, kam nje seže sila.

O, koliko tožbá, solzá pri tem
bilo je, ker se niso več rosile
te oči, ki jih tak dolgo opeval sem!

Ko druge v žalosti roke so vile,
samevala spokojno je ter plod
vrlin že brala, ki so jo krasile.

»Boginja smrtna, pojdi v miru od tod!«
so vzklikale ji; po pravici, dasi
je kruta smrt še k njej našla si pot.

Kaj šele druge, če v bolezni časi
obup in dvom obhajal bi že njo?
O nád slepota, ki se v srcih glasi!

Kdor zrl je, vé, če zemlja je za to
božansko vilo mnogo solz točila;
ti, ki poslušáš, misli si samo!

Kako me sreča kruto je zvodila:
spoznanje ob istem času kakor smrt —
oboje zgodaj šestega aprila.

Nihče ni v suženjstvu tako potr
ne v smrti, kakor jaz v prostosti
in v tem, da sem od smrti bil prezrt.

Da umrl pred njo bi jaz, ki po starosti
sem prvi, bi za svet bilo bolj prav:
ostal pri njem bi biser vseh kreposti.

Opisati bolí bi te ne znal:
še misel nanjo drznost je, nikari
da v verzih rimanih bi o njej jecljal.

»Krepost je umrla, zatonili čari
so plemeniti! Kaj bo z nami zdaj?«
tožili ob čistem zglavju žen so pari.

Kdo zrl je večjo dovršenost kdaj?
Kdo užival že v besedi bolj izbrani
in v petju, ki premore ga le raj?

Ko duh zapustil je v mladosti rani
telo to, vzel s seboj zaklad vrlin,
razvédril je nebo na tisti strani.

Pojaviti noben pekla se sin
ni drznil z svoje temne jeze vzkipi,
dokler je smrt opravljala svoj čin.

Ko so žené, onemele kakor kipi,
le v njen obraz upirajoč oko,
verjele, da prešli so zadnji hipi,

odšla je duša umirjena v nebo,
kot sveče plamen, ki se sam použije,
in ne kot tak, ki pihi ga vzemo.

Bila ko luč je, ki sladkobo lije,
in dasi hrane vedno manj imá,
do konca v istem sladkem svitu sije.

Ne bleđa, a bela vse bolj od snegá,
ko pada v diven log, ki poln miru je.
Ko da počiva od dolgega hodá

in lepo čelo, kjer več duh ne snuje,
prekriva ji sedaj sladkoba snà,
bilo je to, kar umreti se imenuje:

na njej še smrt vsa lepa je bilà.

OPOMBE

Francesco Petrarca (1304—1374) je za Dantejem drugi največji pesnik italijanske renesance. Poleg svoje »Pesmarice« (Il Canzoniere), ki je ena najlepših pesniških zbirk ne samo v italijanski, temveč tudi v svetovni literaturi, se je svojemu velikemu sodrugu Danteju vredno postavil ob stran tudi z obširno pesnitvijo »Zmagoslavja« (I Trionfi), ki jo je v presledkih pisal čez dvajset let. »Zmagoslavja« so alegorična pesnitev v tercinah, s katero je hotel pesnik poveljati preselitev svoje ljubljenske Laure v božansko kraljestvo Duha. Vse delo ima deset poglavij. Prva tri opisujejo Zmagoslavje Ljubezni, četrto Zmagoslavje Čistosti, peto Zmagoslavje Smrti, naslednja tri Zmagoslavje Slave, deveto Zmagoslavje Časa, zadnje pa Zmagoslavje Večnosti ali Božanskosti. — V Zmagoslavju Smrti je hotel poet prikazati Laurino božansko

smrt kot zadnjo nujnost čistega življenja, ki si ga je njegova ljubljenska pridobila z dolgo vajo v čednosti. Duh je pri njej vedno obvladoval snovnost, zato sta narava in smrt tej ženi, ki je bila že tako vzvišena nad drugimi po lepoti in ljubkosti, izkazali še zadnji privilegij, ki ga ni bila deležna nobena druga, to je, da je umrla brez bolesti in strahu.

...lepa žena, izbrane z njo družice: mišljene so najplemenitejše med ženami, ki so bile pri Laurinem triumfu, kakor: Penelopa, Lukrecija, Virginija, Judita in druge, ki jih našteva pesnik v Zmagoslavju Čistosti, vv. 130—160. — Njen prapor... iz topazov in zlatila: zeleno polje v praporu je simbol mladosti, snežen hermelin pa simbol dušne čistosti. — Flegrska dolina je v Tesaliji, kjer je Jupiter s strelami premagal Gigante, ki so se hoteli polastiti neba. — Dé ta, ki ji podobne ni dobiti: Laura. — Saj bi nekomu vir bolí bila: pesniku. — Čas je, da grem spet prvo opisovat: Laurino smrt. — Korak, ki vsem trepet zadaja: korak v večnost, ki se ga vsak boji zaradi negotovosti, t. j. ali bo deležen v večnosti zveličanja ali pogubljenja. — Krepostni sloj žena: to so bile Laurine prijateljice in someščanke, ki še niso umrle. — Kar smrt en las... spulila... je tedaj: Smrt je spulila Lauri bel las: ta prispodoba, da nastopi smrt z izgubo usodnega lasu, je vzeta iz Virgila (Aen., IV, 698), ki popisuje smrt Didone; le-tej je Proserpina spulila bel las. Kakor veli klasična legenda, ne more nihče umreti prej, dokler mu Proserpina ne spuli belega lasu, ki ga ima vsak živ človek na glavi. — Kako me sreča kruto je zvodila: Laura je umrla 6. aprila 1348, natanko na dan obletnice, ko se je Petrarca zaljubil vanjo. Sam je nekje tako-le popisal ta usodni datum: »Laura se je prvič prikazala mojim očem v začetku mojega mladostništva, v letu Gospodovem 1327, šesti dan meseca aprila v cerkvi sv. Klare v Avignonu, neko jutro. V prav tem mestu, prav tega meseca aprila, prav taisti šesti dan, v prav isti jutranji uri in v letu 1348. je zašla svetloba te zvezde.« — Da sem od smrti bil prezrt: da ni smrt pobrala mene.

Anton Vratuša | Korš in prešernoslovje

Viri pravijo, da se je Korš ustavil ob izvirniku Prešernovih Poezij l. 1869 v dunajski bolnici. Težko verjetno je, da bi jih bil že prej kje videl. Mogel pa je opaziti v Slovuški 1862 prevod Turjaške Rozamunde.

Prešernova umetnost in slovenska beseda se je razkrila torej Koršu šele na Dunaju. In viri pravijo, da je delovala nanj s tako elementarno silo, da se mu je vtisnila v srce in dušo že prve dni.

Prvi drobec iz Korševe delavnice za Prešerna pomeni Jagičevo pismo iz l. 1885, ki ga je objavil Levec v petem letniku svojega Ljubljanskega Zvona (str. 574). Jagić je tega leta potoval po Rusiji in se je v Petrogradu osebno seznanil s Koršem, »davnim poznanikom po dopisovanju«, ki da »ljubi i slovanske literature, med njimi pa posebno slovensko«, dasi je profesor antičnih literatur. Jagić je pravilno opazil, da Korševo nagnjenje do slovenske besede ni samo nekaj zunanjega, ampak da je utemeljeno v neki notranji sili, ki je nagnila Korša, da je začel prelivati slovensko besedo v rusko in prilivati najboljše iz male posodice slovenske poezije v že bogato in lepo izoblikovano Puškinovo zakladnico.

Ob priliki Jagičevega obiska je Korš izročil posetniku »v spomin nekoliko svojeručno napisanih listkov, na katerih so bili prevodi 3—4 pesmi iz Prešerna«. Eno teh, posrečeno prevedeni sonet »Tak kakor hrepeni...«: